Paul Csavdari

De la dialog la canon

Cum a dispărut adevărata cunoaștere

În inima civilizației stă o transformare decisivă: trecerea de la dialog la canon, de la cunoașterea vie la textul fixat, de la întrebarea dintre egali la autoritatea care impune interpretarea unică. Această trecere a ucis ceea ce Socrate a apărat cu viața lui și a dat naștere lumii noastre, unde nu textul în sine, ci puterea care își însușește dreptul de a-l interpreta devine absolută.

Socrate și legea dialogului

Pentru Socrate, adevărul nu era o formulă, nici o dogmă. El se năștea doar în dialog – o discuție între egali, unde întrebarea și răspunsul asigurau că înțelegerea e reală. În lipsa feedback-ului, nu există cunoaștere, ci doar monolog.

De aceea, Socrate nu a scris nimic. Scrisul, spunea el, este primejdios: un text vorbește, dar nu ascultă. Nu poate răspunde la întrebări, nu se corectează, nu se apără. Oricine poate citi și înțelege altceva, apoi să invoce „sta scris”.

Memoria lui Socrate rămâne ca avertisment: adevărul nu trăiește în text, ci în dialog.

Platon și Aristotel: de la întrebare la predică

Platon, discipolul lui Socrate, a păstrat forma dialogului, dar i-a schimbat sensul. În dialogurile lui, adevărul este întotdeauna la Socrate, iar ceilalți doar îl confirmă. Dialogul devine un teatru unde întrebarea nu mai caută, ci conduce.

Aristotel face pasul următor. El transformă filosofia în tratate, sisteme, clasificări. Predica ia locul dialogului. Maestrul transmite, discipolul primește. Cunoașterea nu mai e între egali, ci de sus în jos.

Astfel, în două generații, cunoașterea vie a devenit discurs autoritar. Aici e începutul canonului: nu întrebarea, ci regula.

Canonul grec: de la normă la text sacru

Cuvântul kanōn însemna „riglă, normă, măsură”. Grecii l-au folosit pentru artă, muzică, poezie. Dar în epoca elenistică sensul s-a schimbat radical.

Traducerea Septuagintei (LXX) a fixat pentru prima dată un canon religios: o colecție de texte recunoscute ca normative. Evreii din diaspora nu mai știau ebraică și citeau doar în greacă. Pentru ei, LXX a devenit „legea scrisă”.

Dar atenție: nu textul în sine era problema, ci interpretarea lui. Din clipa în care un text devine „normă”, cineva trebuie să spună ce înseamnă acea normă. Și aici se naște autoritatea care monopolizează sensul.

Canonul grec nu a ucis prin litere, ci prin instituția interpretării.

Isus și apostolii: disputa cu autoritatea

Aceasta explică tensiunea din Evanghelii. Vameșii și păcătoșii erau tolerați: ei încălcau legea, dar nu îi contestau autoritatea. Erau considerați „răi”, dar recuperabili.

Isus și apostolii erau altceva. Ei nu contestau textul, ci interpretarea oficială și autoritatea care o impunea. Când Isus spunea: „Ați auzit că s-a zis… dar Eu vă spun…”, el nu ataca litera, ci monopolul hermeneutic.

Aceasta era intolerabil. Păcătosul e un individ care nu respectă legea. Dar contestatarul e o amenințare la adresa întregului sistem. De aceea, Isus a fost răstignit nu ca păcătos, ci ca „hulitor”: adică unul care rupe autoritatea textului interpretat de conducători.

Apostolii au continuat pe aceeași linie, și pentru aceasta au fost prigoniți. Nu textul ucide, ci autoritatea care își asumă dreptul de a impune unicul sens al textului.

Roma: canonul devine lege civilă

În spațiul grecesc, canonul a fost autoritate cultural-religioasă. Dacă nu acceptai LXX, erai marginalizat sau exclus, dar nu arestat. Autoritatea era internă, comunitară.

Roma a făcut pasul decisiv: a transformat canonul în lege de stat. Când creștinismul devine religie oficială, canonul grecesc (Septuaginta + scrierile apostolice în greacă) e pus sub braț civil.

De acum, nu mai este doar „sta scris", ci „sta impus". Cine contestă canonul devine eretic și intră sub sancțiune juridică: exil, confiscarea averii, execuție. Canonul grec a fost absorbit de instituția romană și transformat în instrument politic universal.

De la „sta scris" la „sta impus"

Trecerea este limpede:

1. **Socrate**– adevărul se naște doar în dialog viu.
2. **Platon și Aristotel**– dialogul se degradează în predică și sistem.
3. **Septuaginta**– canonul apare ca normă textuală pentru comunități.
4. **Roma**– canonul devine lege universală, impus cu forța.

Aceasta este moartea cunoașterii vii. Nu textul în sine ucide, ci autoritatea care confiscă textul și îl impune ca unic sens.

Politica modernă: sofism canonic

Astăzi trăim aceeași structură. Parlamentul e o formă de sinod: nu se caută adevărul, ci se votează dogme. Politicienii promit prin monologuri, dar nu așteaptă dialog.

„Sta scris" a devenit „e lege". Textul legii nu se mai discută, ci se aplică. Diferența dintre păcătos și contestatar rămâne aceeași: cel care încalcă regula e tolerat, dar cel care pune la îndoială autoritatea legii e tratat ca inamic public.

Știința modernă funcționează la fel: nu textul experimentului contează, ci interpretarea „oficială”, pe care o contestă cine nu are voie. Canonul nu mai e religios, ci științific și politic, dar logica este aceeași.

Pandemia: monolog global

Pandemia din 2020 a fost demonstrația finală. Termenii au fost grecești (epidemie, pandemie, criză), structura a fost romană (legi, restricții, sancțiuni). Rezultatul: un canon medical global.

Nu a existat dialog, ci doar monolog. Întrebările au fost reduse la tăcere, interpretările alternative au fost interzise, iar contestatarii stigmatizați. Obediența a fost prezentată ca virtute, iar neascultarea ca erezie.

Exact ca în Antichitate, nu textul a ucis, ci autoritatea care și-a însușit dreptul de a dicta sensul unic.

Concluzie

Istoria arată o linie clară: de la Socrate, care a apărat dialogul viu, la canonul grec, care a fixat textul, și la Roma, care l-a transformat în lege civilă. Moartea cunoașterii vii nu s-a produs prin scris în sine, ci prin monopolul autorității asupra interpretării.

Isus și apostolii au înțeles acest lucru. Ei nu au atacat textul, ci autoritatea care îl folosea ca armă. De aceea au fost intolerabili. Păcătosul putea fi iertat, dar contestatarul era mortal pentru sistem.

Astăzi trăim aceeași logică. Democrația modernă mimează dialogul, dar funcționează prin canon. Parlamentul, știința oficială, directivele internaționale – toate repetă structura: textul există, dar sensul este confiscat și impus.